

NOWELIZACJA KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO 2023

Przewodnik po zmianach

Sławomira Kotas-Turoboyska

NOWELIZACJA KPC 2023

NOWELIZACJA KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO 2023

Przewodnik po zmianach

Sławomira Kotas-Turoboyska

Stan prawny na 1 maja 2023 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne
Joanna Ośka

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-795-9

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
I. Postępowanie procesowe	15
1. Właściwość sądu	15
1.1. Zakres zmian	15
1.2. Komentarz do zmian	16
1.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	17
2. Wyłączenie sędziego	18
2.1. Zakres zmian	18
2.2. Komentarz do zmian	18
2.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	20
3. Umocowanie	21
3.1. Zakres zmian	21
3.2. Komentarz do zmian	23
3.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	25
4. Koszty postępowania	26
4.1. Zakres zmian	26
4.2. Komentarz do zmian	27
4.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	28
5. Pisma procesowe	28
5.1. Zakres zmian	28
5.2. Komentarz do zmian	29
5.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	31
6. Doręczenia	32
6.1. Zakres zmian	32
6.2. Komentarz do zmian	34
6.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	37
7. Mediacja	38
7.1. Zakres zmian	38
7.2. Komentarz do zmian	40
7.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	40

8. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji	41
8.1. Zakres zmian	41
8.2. Komentarz do zmian	43
8.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	47
9. Postępowanie dowodowe	48
9.1. Zakres zmian	48
9.2. Komentarz do zmian	49
9.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	50
10. Posiedzenie przygotowawcze – organizacja posiedzenia	50
10.1. Zakres zmian	50
10.2. Komentarz do zmian	53
10.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	54
11. Posiedzenie przygotowawcze – przebieg	54
11.1. Zakres zmian	54
11.2. Komentarz do zmian	56
11.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	57
12. Posiedzenie przygotowawcze – plan rozprawy	58
12.1. Zakres zmian	58
12.2. Komentarz do zmian	61
12.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	61
13. Orzeczenia	62
13.1. Zakres zmian	62
13.2. Komentarz do zmian	63
13.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	66
14. Apelacja	67
14.1. Zakres zmian	67
14.2. Komentarz do zmian	67
14.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	68
15. Zażalenie	69
15.1. Zakres zmian	69
15.2. Komentarz do zmian	72
15.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	75
16. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	76
16.1. Zakres zmian	76
16.2. Komentarz do zmian	76
16.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	77
17. Skarga o wznowienie postępowania i skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	78
17.1. Zakres zmian	78
17.2. Komentarz do zmian	79
17.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	80

II. Postępowania odrębne	81
1. Postępowanie w sprawach gospodarczych	81
1.1. Zakres zmian	81
1.2. Komentarz do zmian	83
1.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	83
2. Postępowanie z udziałem konsumentów	84
2.1. Zakres zmian	84
2.2. Komentarz do zmian	85
2.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	87
3. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych oraz postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	87
3.1. Zakres zmian	87
3.2. Komentarz do zmian	88
3.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	89
4. Postępowanie uproszczone i europejskie postępowania w sprawach transgranicznych	89
4.1. Zakres zmian	89
4.2. Komentarz do zmian	90
4.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	91
III. Postępowanie nieprocesowe	92
1. Zakres zmian	92
2. Komentarz do zmian	94
3. Najważniejsze informacje dla praktyki	96
IV. Postępowanie zabezpieczające	97
1. Zakres zmian	97
2. Komentarz do zmian	98
3. Najważniejsze informacje dla praktyki	100
V. Postępowanie egzekucyjne	101
1. Przepisy ogólne	101
1.1. Zakres zmian	101
1.2. Komentarz do zmian	103
1.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	104
2. Tytuł egzekucyjny i klauzula wykonalności	105
2.1. Zakres zmian	105
2.2. Komentarz do zmian	106
2.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	106

3. Wszczęcie egzekucji i dalsze czynności egzekucyjne	106
3.1. Zakres zmian	106
3.2. Komentarz do zmian	109
3.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	110
4. Zawieszenie i umorzenie postępowania, ograniczenie egzekucji	111
4.1. Zakres zmian	111
4.2. Komentarz do zmian	113
4.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	114
5. Egzekucja świadczeń pieniężnych	115
5.1. Zakres zmian	115
5.2. Komentarz do zmian	120
5.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	121
6. Egzekucja z nieruchomości	122
6.1. Zakres zmian	122
6.2. Komentarz do zmian	129
6.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	130
7. Podział sumy uzyskanej z egzekucji	131
7.1. Zakres zmian	131
7.2. Komentarz do zmian	134
7.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	135
8. Egzekucja świadczeń niepieniężnych	136
8.1. Zakres zmian	136
8.2. Komentarz do zmian	138
8.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	141
9. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych	142
9.1. Zakres zmian	142
9.2. Komentarz do zmian	142
9.3. Najważniejsze informacje dla praktyki	143
VI. Postępowanie arbitrażowe	144
1. Zakres zmian	144
2. Komentarz do zmian	145
3. Najważniejsze informacje dla praktyki	145
VII. Postępowanie ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki	146
1. Zakres zmian	146
2. Komentarz do zmian	148
3. Najważniejsze informacje dla praktyki	149

VIII. Ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1125 ze zm.)	150
1. Zakres zmian	150
2. Komentarz do zmian	153
3. Najważniejsze informacje dla praktyki	155
IX. Schematy	156
1. Właściwość rzeczowa sądów (art. 16 i 17 k.p.c.)	156
2. Rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego od orzekania na wniosek strony	158
3. Zakres pełnomocnictwa procesowego	159
4. Wymagania formalne pisma procesowego	160
5. Doręczenie pozwanemu będącemu osobą fizyczną pierwszego pisma w sprawie	162
6. Doręczenie stronie będącej przedsiębiorcą wpisanym do CEIDG pierwszego pisma w sprawie	163
7. Niezbędne koszty procesu prowadzonego przez stronę osobiście – art. 98 § 2 k.p.c.	164
8. Umorzenie postępowania – terminy	165
9. Najważniejsze cechy mediacji	166
10. Zarzut potrącania (art. 203 ¹ § 1 k.p.c.)	167
11. Przewodniczący a sąd w postępowaniu – przykładowe uprawnienia	168
12. Zamknięcie rozprawy na posiedzeniu niejawnym – art. 224 § 3 k.p.c.	169
13. Skierowanie sprawy na posiedzenie niejawne celem rozpoznania – sprawa bez posiedzenia przygotowawczego a sprawa z posiedzeniem przygotowawczym	170
14. Wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego	171
15. Elementy planu rozprawy	172
16. Najważniejsze zmiany dotyczące dowodu z opinii biegłego	173
17. Właściwość sądu w postępowaniu z udziałem konsumentów-powodów	174
18. Obowiązki przedsiębiorcy-powoda w postępowaniu z udziałem konsumenta	175
19. Obowiązki przedsiębiorcy-pozwanego w postępowaniu z udziałem konsumenta	176
20. Kolejność zaspokojenia z kwoty uzyskanej z egzekucji – art. 1025 k.p.c.	177
21. Egzekucja czynności zastępowalnej – art. 1049 k.p.c.	178
X. Zestawienie pozostałych zmian	180
1. Ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2022 r. poz. 479 ze zm.)	180
2. Ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2023 r. poz. 146 ze zm.)	182

3. Ustawa z 13.10.1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz.U. z 2022 r. poz. 2500 ze zm.)	183
4. Ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2022 r. poz. 2651 ze zm.)	184
5. Ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm.)	188
6. Ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.)	188
7. Ustawa z 5.11.2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 924 ze zm.)	191
8. Ustawa z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1311 ze zm.)	192
9. Ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2023 r. poz. 656 ze zm.)	193
10. Ustawa z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2100)	193
11. Ustawa z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2021 r. poz. 210)	194
12. Ustawa z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 590 ze zm.)	198
13. Ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.)	200
14. Ustawa z 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2095 ze zm.)	201

WYKAZ SKRÓTÓW

BIP	– Biuletyn Informacji Publicznej
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1125 ze zm.)
ustawa covidowa	– ustawa z 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i powstrzymywaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2095 ze zm.)
ustawa o skardze na przewlekłość postępowania	– ustawa z 17.06.2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. z 2018 r. poz. 75 ze zm.)
w.p.s.	– wartość przedmiotu sporu

WSTĘP

Przekazywane w ręce Czytelników opracowanie omawia nowelizację Kodeksu postępowania cywilnego dokonaną ustawą z 9.03.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614).

Na mocy wskazanej ustawy dokonano wielu istotnych zmian procedury cywilnej, które w znaczący sposób wpływają nie tylko na obraz postępowania cywilnego, lecz także, przede wszystkim, na zakres obowiązków praktyków prawa: pełnomocników, sędziów, referendarzy sądowych i komorników sądowych, którzy po raz kolejny, w krótkim czasie, muszą przyswoić kształt zmienionych regulacji. Chcąc ułatwić ten proces, autorka zdecydowała się na przygotowanie kompleksowego, a przy tym syntetycznego opracowania, które ma ułatwić Czytelnikowi pozyskanie informacji o nadchodzących lub już wprowadzonych zmianach. Opracowanie omawia co do zasady tylko nowelizowane instytucje, w sposób atrakcyjny dla praktyków prawa, a zatem pozbawiony nadmiernych rozważań o charakterze *stricte* teoretycznym.

Układ opracowania został pomyślany w taki sposób, aby Czytelnik nie musiał samodzielnie poszukiwać treści przepisów czy dokonywać ich własnego porównania. Dlatego tekst przygotowano z zachowaniem chronologii ustawy nowelizującej. Każdy rozdział lub, jeśli konieczne było ich wyodrębnienie – podrozdział, zawiera na wstępie zestawienie przepisów w wersji dotychczas obowiązującej i w brzmieniu po nowelizacji z wyraźnym zaznaczeniem zakresu zmian i daty wejścia w życie. Następnie w ramach krótkiego komentarza autorka omawia wprowadzone rozwiązania, wskazując na ich przyczyny, kształt i przewidywane skutki dla praktyki. Zwieńczeniem każdego rozdziału (podrozdziału) jest syntetyczne podsumowanie, w którym w formie punktów wskazano najistotniejsze dla praktyki informacje o nowelizacji omawianych przepisów. Na końcu opracowania zamieszczono schematy wyjaśniające w przystępny sposób najważniejsze lub najtrudniejsze zagadnienia.

Autorka

I. Postępowanie procesowe

1. Właściwość sądu

1.1. Zakres zmian

Dotychczasowe brzmienie przepisu	Przepis po nowelizacji	Wejście w życie ¹
Art. 17. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: (...) 4) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych , oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym (...)	Art. 17. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: (...) 4) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa sto tysięcy złotych , oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym (...)	1.07.2023 r. ALE w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem 1.07.2023 r., przepisu art. 17 ust. 4 nie stosuje się w zmienionym brzmieniu, z WYJĄTKIEM spraw rozpoznawanych przed sądem rejonowym, w których po dniu 1.07.2023 r. doszło do rozszerzenia powództwa lub wytoczenia przez pozwanego powództwa wzajemnego;

¹ Zgodnie z art. 20 ustawy nowelizującej w sprawach wszczętych i niezakończonych przed 1.07.2023 r. zachowują moc czynności dokonane zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu dotychczasowym. Jeśli ustawa inaczej reguluje kwestię przepisów przejściowych, odnotowano to w opracowaniu.

1.2. Komentarz do zmian

[art. 17 k.p.c.]

Przepisy o właściwości rzeczowej sądów opierają się na zasadzie domniemania właściwości sądu rejonowego jako sądu pierwszej instancji. Artykuł 17 Kodeksu postępowania cywilnego² określa kategorie spraw, które wbrew ogólnej zasadzie, w pierwszej instancji rozstrzygane są przez sądy okręgowe, jako właściwe rzeczowo. Określając sprawy, które będą rozstrzygane w pierwszej instancji przez sądy okręgowe, ustawodawca kieruje się różnymi względami. Bierze pod uwagę:

- przedmiot spraw, częstość ich występowania oraz wagę społeczną i jurydyczną (*ratione materiae*);
- charakter i status stron (*ratione personae*);
- wartość przedmiotu sporu (*ratione valoris*);
- kryterium pożytku jurydykcyjnego³.

Wybór spraw rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sądy okręgowe, określonych w art. 17 k.p.c., został dokonany przez ustawodawcę z wykorzystaniem kryteriów: niemajątkowego charakteru spraw, ich przedmiotu, a w sprawach o prawa majątkowe – wartości przedmiotu sporu (w.p.s.)⁴.

Wprowadzaną nowelizacją ustawodawca zasadnie podwyższa wysokość wartości przedmiotu sporu dla spraw, które w pierwszej instancji rozpoznają sądy okręgowe, z 75 000 zł do 100 000 zł. Zmiana ta uzasadniana jest zmianą wartości pieniądza. Projektodawca słusznie wskazuje, że ostatnio wartość ta była modyfikowana w 2005 r., a zatem blisko 20 lat temu. W tym czasie wzrosły wskaźniki takie jak: płaca minimalna, przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej czy PKB. Ponadto projektodawca odnosi się do problemu racjonalnego obciążenia sądów pracą, trafnie zauważając, że obecnie notowany jest wzrost wpływu spraw do sądów okręgowych i w miarę stabilny ich wpływ do sądów rejonowych. Zwiększenie pułapu wartości przedmiotu sporu ma tym samym pomóc w lepszym rozłożeniu wielkości wpływu w sądach powszechnych, odciążając sądy okręgowe od rozstrzygania spraw, których w.p.s. nie przekracza 100 000 zł⁵.

Za trafną należy też uznać zmianę wyłączającą sprawy o ustalenie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym z katalogu postępowań, które niezależnie

² Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.).

³ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX 2022, komentarz do art. 17, uw. 2.

⁴ E. Stefańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, *Art. 1–477*¹⁶, red. M. Manowska, LEX 2022, komentarz do art. 17 Właściwość sądu okręgowego, uw. 1.

⁵ Uzasadnienie projektu ustawy z 9.03.2023 r., druk sejm. nr 2650, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4E1187E1F1916D16C12588CC0058D95A/%24File/2650.pdf> (dostęp: 2.05.2023 r.), s. 1.

od wartości przedmiotu sporu w pierwszej instancji rozpoznaje sąd rejonowy. Projektodawca słusznie wskazuje, że w postępowaniach prowadzonych na podstawie art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece⁶ w.p.s. jest zazwyczaj znaczna i często przewyższa 100 000 zł. Niebagatelne jest też znaczenie samego rozstrzygnięcia, którego wydanie w sprawie wiąże się najczęściej z koniecznością przeprowadzenia skomplikowanej oceny prawnej sporu, dlatego też zasadne wydaje się, aby w przypadku postępowania, których w.p.s. przewyższa 100 000 zł, sprawy te rozpoznawały w pierwszej instancji sądy okręgowe.

[przepisy przejściowe]

Do spraw wszczętych i niezakończonych przed 1.07.2023 r. nie stosuje się art. 17 pkt 4 k.p.c. w brzmieniu znowelizowanym, z wyjątkiem spraw rozpoznawanych przed sądem rejonowym, w których po 1.07.2023 r. doszło do rozszerzenia powództwa lub wytoczenia przez pozwanego powództwa wzajemnego.

1.3. Najważniejsze informacje dla praktyki

- Od 1.07.2023 r. sprawy **o roszczenie nieprzekraczające 100 000 zł** rozpoznawane są w pierwszej instancji przez **sądy rejonowe**.
- Od 1.07.2023 r. sprawy **o roszczenie przekraczające 100 000 zł** rozpoznawane są w pierwszej instancji przez **sądy okręgowe**.
- **Właściwość rzeczową** sądu w sprawach **o uzgodnienie treści księgi wieczystej** z rzeczywistym stanem prawnym od 1.07.2023 r. ustala się z **uwzględnieniem wartości przedmiotu sporu**, tj. sprawy, w których w.p.s. przekracza 100 000 zł, w pierwszej instancji rozpoznaje sąd okręgowy.

⁶ Ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2023 r. poz. 146).

2. Wyłączenie sędziego

2.1. Zakres zmian

Dotychczasowe brzmienie przepisów	Przepisy po nowelizacji	Wejście w życie ⁷
Art. 49. (...) § 2. Za okoliczność, o której mowa w § 1, nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody.	Art. 49. (...) § 2. Za okoliczność, o której mowa w § 1, nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu, nakłanianiu do ugody lub udzielaniu pouczeń.	1.07.2023 r.
<i>Dotychczas brak przepisu</i>	Art. 53 ¹ § 1. Niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego: (...) 3) niebędącego członkiem składu orzekającego.	1.07.2023 r.

2.2. Komentarz do zmian

[art. 49 k.p.c.]

Obecność w Kodeksie postępowania cywilnego instytucji wyłączenia sędziego stanowi gwarant rzetelnego przebiegu procesu sądowego, prowadzonego przez bezstronny sąd. Artykuł 48 k.p.c. zawiera katalog okoliczności, których wystąpienie prowadzi do wyłączenia sędziego od orzekania z mocy prawa. Oczywiście jest jednak, że ustawodawca nie może przewidzieć wszelkich stanów faktycznych, których wystąpienie będzie godziło w prawo stron do rozstrzygnięcia sprawy przez bezstronny sąd. Z tego względu art. 49 k.p.c. wprowadza do Kodeksu instytucję wyłączenia sędziego od orzekania na wniosek jego lub strony. W przepisie tym, inaczej niż w art. 48 k.p.c., nie zawarto katalogu przesłanek świadczących o konieczności wyłączenia sędziego od orzekania. W związku z tym w przypadku wystąpienia z tego rodzaju żądaniem przez sędziego lub stronę sąd ocenia okoliczności powołane dla uzasadnienia wniosku *ad casum*.

Artykuł 49 został poszerzony o § 2 w drodze tzw. dużej nowelizacji k.p.c. z 2019 r.⁸ Ustawodawca za konieczne uznał wówczas doprecyzowanie, że wyrażenie przez

⁷ Zgodnie z art. 20 ustawy nowelizującej w sprawach wszczętych i niezakończonych przed 1.07.2023 r. zachowują moc czynności dokonane zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu dotychczasowym. Jeśli ustawa inaczej reguluje kwestię przepisów przejściowych, odnotowano to w opracowaniu.

⁸ Ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.).

sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody nie stanowią okoliczności, które uzasadniają wyłączenie sędziego od orzekania w sprawie. Wprowadzenie na grunt Kodeksu § 2 miało zachęcić sędziów do podejmowania szerszych prób nakłaniania stron do zawarcia ugody, znośząc jednocześnie obawy co do poczytywania takiego zachowania za przejaw braku bezstronności w sprawie. Omawiana nowelizacja powiększa katalog § 2 art. 49 k.p.c. o przesłankę „udzielania pouczeń”. Projektodawca wyjaśnia w uzasadnieniu projektu ustawy, że celem tej zmiany jest ściślejsze powiązanie instytucji wyłączenia sędziego z brzmieniem art. 156¹ k.p.c., tj. pouczeniami przewodniczącego o prawdopodobnym wyniku sprawy. Projektodawca wskazuje, że poprzez zaakcentowanie w art. 49 § 2 k.p.c., iż pouczenia udzielane przez przewodniczącego nie stanowią podstawy do wyłączenia go od orzekania i nie świadczą o jego bezstronności, zachęci orzeczników do stosowania regulacji art. 156¹ k.p.c. Ewentualne wyjście przez sędziego poza ramy dopuszczalnych pouczeń ma natomiast podlegać weryfikacji w postępowaniu apelacyjnym⁹.

Omówiona regulacja ogranicza tym samym dopuszczalną argumentację wniosków o wyłączenie sędziego, choć wątpliwe wydaje się osiągnięcie zamierzonego przez ustawodawcę celu. Wydaje się bowiem, że w polskiej kulturze prawnej korzystanie przez przewodniczącego z dyspozycji art. 156¹ k.p.c. jest problematyczne, ze względu na silną potrzebę zarówno stron, jak i samego przewodniczącego, nieujawniania kwestii związanych z oceną sprawy aż do momentu jej rozstrzygnięcia. Ponadto wątpliwa jest także argumentacja wskazująca na możliwość weryfikacji kwestii bezstronności sędziego przy udzielaniu pouczeń w trybie postępowania apelacyjnego. Po pierwsze, dla orzecznika mniej dotkliwie jest wyłączenie go od orzekania w sprawie na wniosek strony niż wydanie przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego z uwagi na niezachowanie przez przewodniczącego należytej bezstronności. Po drugie, wątpliwa wydaje się możliwość uchylenia przez sąd drugiej instancji zaskarżonego orzeczenia tylko ze względu na nieprawidłowości przy udzielaniu przez przewodniczącego pouczeń. W orzecznictwie utrwalony jest bowiem trafny pogląd, zgodnie z którym orzekanie w sprawie przez sędziego, który mógł podlegać wyłączeniu na podstawie art. 49 k.p.c., nie prowadzi do nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 k.p.c.¹⁰ W praktyce z oczywistych względów wątpliwa wydaje się też możliwość modyfikacji zaskarżonego orzeczenia, tylko na powyższej podstawie. Dlatego też uzasadniona może okazać się teza, że nowelizacja art. 49 § 2 k.p.c. nie przyczyni się do zwiększenia częstotliwości stosowania w sprawach przez przewodniczących art. 156¹ k.p.c.

⁹ Uzasadnienie projektu ustawy z 9.03.2023 r., s. 3.

¹⁰ Wyrok SA w Katowicach z 20.09.2018 r., I ACa 169/18, LEX nr 2580303.

[art. 53¹ k.p.c.]

Pewne wątpliwości, głównie ze względów natury praktycznej, budzi także argumentacja powoływana w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej dla wyjaśnienia zmian art. 53¹ § 1 k.p.c. Zawarty w nim katalog niedopuszczalnych wniosków o wyłączenie sędziego poszerzono o wniosek dotyczący sędziego niebędącego członkiem składu orzekającego. Wydaje się, że nowelizacja ta, choć nie wskazano tego wprost w uzasadnieniu, ma źródło w uchwale Sądu Najwyższego z 26.07.2019 r.¹¹ Wskazano w niej, że niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego niewyznaczonego do rozpoznania sprawy. Zgodnie z przedstawioną argumentacją, tylko sędzia, który został wyznaczony do rozstrzygnięcia sprawy, może podlegać wyłączeniu od jej rozpoznania na podstawie art. 48 i 49 k.p.c. Ustawodawca uzasadniając powody, dla których w istocie podzielił powyższy pogląd SN, odwołuje się do kwestii związanych z zasadą szybkości postępowania, podając, że takie ograniczenie usprawni przebieg postępowań, uniemożliwiając stronom nadużywanie ich praw procesowych. Argumentacja ta nie znajduje jednak żadnego uzasadnienia w praktyce. Ustawodawca pomija bowiem specyfikę spraw, w których masowe wnioski o wyłączenie sędziów były składane. Zazwyczaj pochodzą one od stron ponadprzeciętnie zaangażowanych w przebieg procesu, wykorzystujących nadmiernie wszelkie dostępne im prawa procesowe, które jednocześnie kwestionują bezstronność wszystkich orzeczników danego sądu. Ustawodawca nie dostrzega zatem, że osoby takie będą konsekwentne w konstruowaniu kolejnych wniosków o wyłączenie od orzekania w sprawie kolejnych referentów. Wprowadzana zmiana nie przyczyni się zatem do przyspieszenia rozpoznawania spraw. Obecnie przy wniosku masowym możliwe było jego rozstrzygnięcie na jednym posiedzeniu, po odebraniu stosownych oświadczeń od kilku, kilkunastu czy nawet kilkudziesięciu sędziów. Proces ten zajmował jednak nie więcej niż dwa – trzy miesiące, niekiedy trwał dłużej, jeśli konieczne było przesłanie wniosku do rozstrzygnięcia przez sąd przełożony z uwagi na brak możliwości utworzenia składu orzekającego. Po wejściu w życie nowelizacji konieczne będzie natomiast osobne rozpoznawanie kolejnych wniosków. Nieprzesadzony wydaje się zatem pogląd, że w praktyce może to uniemożliwić skuteczne prowadzenie postępowania w sprawie nawet na kilkanaście miesięcy i z całą pewnością nie przyczyni się do usprawnienia postępowania¹².

2.3. Najważniejsze informacje dla praktyki

- Od 1.07.2023 r. wniosek o wyłączenie sędziego nie może zostać oparty na okolicznościach związanych ze sposobem udzielania w sprawie pouczeń, w tym pouczeń przewodniczącego, o których mowa w art. 156¹ k.p.c.

¹¹ Uchwała SN (7) z 26.07.2019 r., I NOZP 1/19, OSNKN 2020/1, poz. 1.

¹² Zob. schemat nr 1 w rozdziale IX.

- Niedopuszczalny, od 1.07.2023 r., jest wniosek o wyłączenie od orzekania w sprawie sędziego, niebędącego członkiem składu orzekającego.

3. Umocowanie

3.1. Zakres zmian

Dotychczasowe brzmienie przepisów	Przepisy po nowelizacji	Wejście w życie ¹³
<i>Dotychczas brak przepisu</i>	Art. 68. (...) § 3. Jeżeli czynności procesowe za stronę podejmuje organ państwowej lub samorządowej jednostki organizacyjnej, przedłożenie aktu powołania lub innego aktu równorzędnego potwierdzającego powierzenie określonej osobie pełnienia funkcji tego organu nie jest wymagane, o ile stwierdzenie tego faktu jest możliwe na podstawie informacji powszechnie dostępnych, w szczególności udostępnionych w Biuletynie Informacji Publicznej. W takim przypadku w pierwszym piśmie procesowym tej strony wskazuje się źródło informacji, z których wynika umocowanie określonej osoby do działania w imieniu organu.	1.07.2023 r.
Art. 87. (...) § 3. W sprawach o ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka i o roszczenia alimentacyjne pełnomocnikiem może być również przedstawiciel właściwego w sprawach z zakresu pomocy społecznej organu jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacji społecznej , mającej na celu udzielanie pomocy rodzinie.	Art. 87. (...) § 3. W sprawach o ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka i o roszczenia alimentacyjne pełnomocnikiem może być również przedstawiciel właściwego w sprawach z zakresu pomocy społecznej organu jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowej , mającej na celu udzielanie pomocy rodzinie.	1.07.2023 r.

¹³ Zgodnie z art. 20 ustawy nowelizującej w sprawach wszczętych i niezakończonych przed 1.07.2023 r. zachowują moc czynności dokonane zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu dotychczasowym. Jeśli ustawa inaczej reguluje kwestię przepisów przejściowych, odnotowano to w opracowaniu.